

Павль Гойзе / **Ль'Аррабіята**

Paul Heyse / **L'ARRABBIATA**

Сонце ще не сходило. Над Везувієм стояла велика темна хмара, що розтягалася аж на Неаполь і затемнювала містечка здовж побережжя. Море було спокійне. Але в маленькій пристані, під високою набережною скелею Соррента, в вузькому заливі, метушилися вже рибалки із своїми жінками, одні витягали човни з рибальськими сітями, інші готували свої баржі, направляли вітрила й витягали весла та щогли з великих, глибоко в скелі видовбаних і закратованих печер. Ніхто тут не дармував. Навіть старі, які вже не йшли в море, ставали в довгі ряди тих, що тягнули сіті, а тут і там на плоских дахах хат стояли старенькі жінки з веретенами в руках, або з онуками, коли доньки помагали чоловікам.

— Бачиш, Рахеле? Онде наш отець Курато, — сказала одна бабка до десятилітньої дівчинки, яка стояла побіч неї і крутила своїм веретенцем. Він сідає в човен. Антоніно має його перевезти на Капрі. Пресвята Маріє, який він ще заспаний, цей достойний пан. — Вона помахала рукою священникові, який саме приспособлювався на човні, старанно здіймаючи свій чорний сурдут і розстелюючи його на дерев'яній лавці. Люди на березі кидали роботу, щоб вирядити свого духовника, який розклонювався наліво й направо, поздоровляючи всіх.

— Бабцю, чому він мусить їхати на Капрі? — запитала дівчина. — Чи там немає священика, що люди мусять собі нашого позичити?

— Не будь дурненька, — сказала бабка. — Вони мають своїх досить, мають найкращі церкви і мають навіть пустинника, якого ми не маємо. Але там є одна велика пані, яка тут довго жила, в Сорренто, і була дуже хвора, так що наш отець мусів часто до неї ходити з Найсвятішими Тайнами, коли здавалося, що вона вже не дочекає ранку. Але Пресвята Діва допомгла їй, і вона знову стала свіжа й здорова і могла щоденно купатися в морі. А коли звідси виїжджала, то дала на церкву цілу купу дукатів та й бідних обдарувала і не хотіла так довго виїхати, поки отець не обіцяв їй, що буде і там її відвідувати, щоб вона могла сповідатися в нього. І це подивугідне, що вона його держить. А ми можемо тішитися, що ми його маємо за пароха. Хай Пречиста має його в своїй опіці, — сказала накінець бабка і помахала рукою в сторону баржі, що саме відбивала від берега.

— Будемо мати сьогодні гарну погоду, сину? — запитав невеличкого росту священник і глянув ще на Неаполь.

— Сонце ще не зійшло, — відповів хлопець.

— Тоді спішімся, щоб ще перед спекою прибути на місце.

Антоніно тільки що вхопив за довге кермо, щоб вивести баржу на повне море, як нагло спинився і почав дивитися на стрімку стежку, що вела з Сор-

решта до пристані. На стежці видно було струнку постать дівчини, яка спішно перескакувала каміння і махала хустиною. Вона несла під пахою невеличкий клуночок.

На що ми ждемо? — запитав священик. Отче, це молода особа, їй усього вісімнадцять років, ми через неї не спінимось.

В тій хвилині дівчина вийшла з-за скелі.

Лявреля! — сказав священик. — Чого вона потребує на Капрі?

Антоніно здвигнув раменами. Дівчина зійшла швидкими кроками і глянула перед себе.

Добрий день, Ль'Аррабіята! — крикнули деякі молоді шкіпери. Вони були б ще щось більше сказали, якби не те, що приявність о. Курато вдержала їх у респекті. А той впертий, німий спосіб, в який дівчина реагувала на їх привітання, здавалося, підбадьорював зарозумільців.

Добрий день, Лявреле! — привітав її і священик. — Як ся маєш? Хочеш з нами на Капрі?

Якщо вільно, отче!

Запитай Антоніна, бо він є патрон баржі. Кожний є паном своєї власности, а Бог є паном над нами усіми.

Ось пів карліна, коли можна за нього їхати, — сказала Лявреля, не глянувши навіть на молодого шкіпера.

Ти його можеш більше потребувати, як я, — буркнув хлопець і відсунув коники з помаранчами, щоб зробити для неї місце.

Я не хочу задармо, — відповіла дівчина, стягнувши чорні брови.

Ходи, ходи, дитино. — сказав парох. — Він добрий хлопець і не хоче збагачуватися твоєю бідністю. Ну, всідай, — і подав їй руку. Сідай отут біля мене. Дивись, він тобі розстелив свій жакет, щоб тобі м'якше сидіти. Мені він не зробив того. Але молоді люди — вони завжди так роблять. Ну, ну, не мусиш вибачатися, Антоніно. Це такий Божий порядок, що рівний з рівним пристає.

Лявреля тимчасом всіла на баржу і, відсунувши жакет, сіла без слова на лавку. Юнак процідив щось крізь зуби і відштовхнув баржу від берега так сильно, що вона поплила в залив.

Що там у тебе в клуночку? — запитав отець.

Шовк, нитки і хлібина, отче. Шовк я маю продати одній пані на Капрі, яка робить стяжки, а нитки іншій.

— Ти сама пряла?

— Сама, отче!

— Оскільки собі пригадує, ти вчилася теж стяжки ткати?

— Так, отче! Але моїй мамі знову погіршало, і я не можу вийти з дому, а ткацького верстату ми не маємо за що купити.

— Знову поганіше? Ох! Ох! Як я був у вас на Великдень, вона вже не лежала.

— Весна для неї найгірша пора. Відколи в нас були великі бурі і землетрясення, вона мусіла лежати.

— Молися зі мною, моя дитино, і проси Пресвяту Діву, щоб вона заступилася за вас. І будь відважна й пильна, щоб твоя молитва була вислухана.

По деякій перерві: — Як ти підійшла до барки, вони привітали тебе „Добрий день, Ль'Аррабіята“ — чому вони тебе так називають. Це не гарне ім'я для християнки, яка повинна бути лагідна й покірна.

Обличчя дівчини роз'яснилося, а очі заблищали.

Вони глузують з мене, бо я з ними не танцюю, не співаю і не балакаю як інші. Вони повинні мене лишити в спокою, я їм нічого не роблю.

Але ти могла б бути приязна до кожного, до всіх. Танцювати й спі-

вати можуть інші, бо тоді життя легше, але промовити добре слово пасує навіть сумному:

Вона спустила вії й стягнула брови, наче б хотіла сховати під ними свої чорні очі. Хвилину мовчала. Сонце вийшло з-за гори, вершок Везувія стирчав понад хмарою, що окутувала ще підніжжя, а доми в долині Сорренто білили в гущі зелених помаранчевих садів.

— А той маляр, Лавреле, з Неаполю, який хотів женитися з тобою, не дає вже про себе знати? — запитав отець.

Вона заперечила головою.

— Він приходив тоді, щоб з тебе намалювати образ, чому ти його не хотіла?

— А чого він мене хотів? Є інші, кращі від мене. А потім — хто знає, що він з тим зробив би. Мама казала, що він міг би мене зачарувати і пошкодити мою душу, або зовсім привести до смерти.

— Не вір в такі грішні речі, — сказав отець поважно. Чи ти не є в руках Бога, без волі якого навіть волосинка тобі з голови не впаде? І чи може така людина бути сильнішою від Бога? До того ж ти могла бачити, що він тобі добра бажав. Чи йнакше був би він хотів з тобою женитися?

Вона мовчала.

— І чому ти його відкинула? Він міг бути зовсім гарна людина і міг твою маму краще вижити, як ти можеш отою дрібною пряжі.

— Ми бідні люди, — сказала вона запально, — і моя мама вже так довго хвора. Ми були б йому тільки тягарем. І я не надаюся на сьньйору. Якби до нього прийшли його приятелі, він стидався б за мене.

— Що ти таке говориш? Я ж тобі кажу, що він був гарна людина. До того ж він хотів переселитися до Сорренто. Другий такий, що наче з неба висланий, не скоро прийде.

— Я взагалі не хочу чоловіка, нікого й ніколи, — сказала вона вперто, спустивши очі.

— Чи ти зробила такий обіт, чи хочеш вступити до монастиря?

Вона потрясла головою.

— Люди мають рацію, коли докоряють тобі за впертість — навіть хоч то ім'я не гарне. Чи не думаєш ти, що ти не сама одна живеш на світі і своєю впертістю лише огірчуєш життя і хворість своєї матері? Які ти маєш такі дуже важні причини відкидати кожну доброзичливу руку, яка хоче допомогти тобі і твоїй матері? Відповідь мені, Лавреле.

— Я маю певні причини, — сказала повільно, — але я не можу їх сказати.

— Не можеш сказати? Навіть мені? Твоєму сповідникові, якому ти все довіряєш, що він добре про тебе думає? Чи ні?

Вона кивнула головою.

— Тоді облегли своє серце, дитино. Коли ти маєш рацію, я буду перший, що її тобі признаю. Але ти молода і мало знаєш світ, а пізніше можеш жалувати, що ти через свою легковажність втратила щастя.

Вона кинула боязливий погляд на юнака, що сидів у човні, натиснувши на чоло вовняну шапку, й уважно керував. Він вдивлявся в море, затоплений у власних думках.

Священик схопив її погляд і нахилив вухо до неї.

— Ви не знали мого батька, — прошептала вона, а очі її стали темніші.

— Твого батька? Та він помер, я думаю, коли тобі було яких десять років. Що твій батько, Царство йому Небесне, має спільного з твоєю впертістю?

Він його не знали, отче. Ви не знаєте, що це він був причиною хвороби моєї матері.

— Як так?

— Бо він її зневажав і бив і ногами копав. Я пам'ятаю ночі, коли він приходив додому і був скажений. Вона не сказала йому ні одного слова, але він бив її, що мені аж серце розривалося. Я натягнула коц на голову і вдавала, що сплю, але я плакала цілу ніч. А коли він побачив її на підлозі, нагло змінився, підніс її, цілував аж вона кричала, що він її задусить. Мама заборонила мені згадувати про це бодай словом, але то її так знівечило, що вона вже ось довгі роки, від коли він не живе, не може прийти до здоров'я. І коли вона зашвидко мала б померти — хай Бог боронить — то я знаю, хто її загнав у могилу.

Священик хитав головою і був нерішений, на скільки він своїй повірниці повинен признати рацію. Врешті він промовив.

— Прости йому, як простила йому твоя мати. Не думай про ті сумні речі, Лявреле. Прийдуть кращі часи для тебе і все це забудеться.

— Я того ніколи не забуду, — сказала вона і здригнулася. — І знайте, отче, саме тому я хочу залишитися дівчиною, щоб не бути підлеглою нікому, хто б мене зневажав, а потому цілував і голубив. Якби мене хтось хотів ударити або поцілувати, я знаю як боронитись! Але моя мама не повинна була захищатися ані від ударів ані від поцілунків, бо вона його любила. А я не хочу нікого так любити, щоб потім через нього бути хворою і нещасною.

— Ну й чи не є ти ще дитина і чи не говориш ти як та, що нічого не знає, що на землі діється. Хіба ж це всі чоловіки такі, як твій нещасний батько був. Ти не бачила скільки гарних людей у сусідстві і жінок, що живуть із своїми чоловіками в мирі й спокою?

— Про мого батька теж ніхто не знав який він був до моєї мами, бо вона радше б тисячу разів умерла, аніж сказала б комунебудь чи поскаржилася б. А все тому, що вона його любила. Коли з любов'ю буває так, що вона замикає уста, там де треба кричати, і робить безборонним проти зла, яке лише найлютіший ворог міг би комусь вчинити, то я ніколи не хочу віддати свого серця якомусь чоловікові.

— А я тобі кажу, що ти ще дитина і не знаєш, що говориш. Ти гадаєш, що серце тебе буде питати чи ти хочеш любити чи ні, коли прийде твоя пора; тоді не допоможе тобі, що ти собі вбила в голову. — По хзилині мовчанки: — А той маляр — чи ти йому звірилася, що він міг би тебе погано трактувати?

Він зробив такі очі, які я бачила тільки в мого батька, коли він просив вибачення в моєї мами і хотів її обняти, щоб знову говорити гарні слова. Я знаю ті очі. Так може дивитися той, хто не має серця, щоб бити свою жінку, яка йому ніколи ніякої прикраси не зробила. Мене сгортав жах, коли я ті очі знову бачила.

Після того вона замовкла. І священик мовчав. Він обдумував вислови, які він міг би сказати дівчині. Але приявність молодого шкіпера, який під кінець сповіді став чомусь неспокійний, замкнув йому уста.

Коли по двогодинній плавбі вони причалили до малої пристані на Капрі, Антоніно виніс священика на своїх члечах з баржі на беріг. А Лявреле не хотіла чекати аж він вернеться і візьме її. Вона підбрала свою спідничину, взяла дерев'яні ходаки в праву руку а клуночок у ліву і похлюпала до берега.

— Я лишуся сьогодні довше на Капрі, — сказав отець, — і ти не потребуєш на мене чекати. Я мабуть, аж завтра прийду додому. А ти, Лявреле, привітай свою маму як прийдеш додому. Я вас відвідаю ще цього тижня. Ти ж вернешся ще поки ніч настане?

— Як буде погода, — сказала і поправила на собі спідницю.

— Ти ж знаєш, що я теж сьогодні мушу вертатися, — сказав Антоніно байдужим, як йому здавалося, тоном. — Я чекатиму на тебе до „Аве Марія“. Як до того часу не прийдеш, то мені байдуже.

— Ти мусиш прийти, Лявреле, — докинув священик. — Ти не можеш залишати матері на ніч самою. Ти далеко маєш сходити?

— На Анакапрі на виноградник.

— А мені треба на Капрі. Хай тебе Бог береже, моя дитино, і тебе, мій сину.

Лявреля поцілувала священика в руку і сказала „бувайте здорові“, яким отець мусів уже поділитися з Антоніном. А він не пішов з ними. Скинув шапку перед священиком, а на дівчину навіть не глянув.

* * *

О першій годині по полудні Антоніно вже сидів на лавці в рибальській таверні. Щось йому мусило прийти на думку, бо він що п'ять хвилин вискакував з таверни й уважно обсервував дві стежки, які вели наліво й направо до двох місточок на острові. Погода була йому підозріла, казав він господині „Остерії“. Вона досить ясна, але він вже знає цей кольор неба і моря. Саме так виглядало як мала прийти остання велика буря, коли він тільки з великим трудом довів англійську родину до берега. Вона пригадує собі?

— Ні! — сказала жінка.

— Ну, вона згадає його слово як зміна прийде ще локи настане ніч.

— Чи багато там панства на другому боці? — спитала господиня по хтиліні.

— Сезон тільки що починається. Досі ми мали погані часи. Ті, що приїжджають на купелі, дають на себе чекати.

— Весна приходить пізно. Але ви там більше заробляєте, ніж ми тут, на Капрі.

— Ніколи б не вистачило, щоб два рази на тиждень з'їсти макарони, якби я зданий був тільки на цю барку. Вряди-годи доведеться лист занести до Неаполю або з якимсь добродієм, що хоче трохи порибалити, виїхати на море — оце все. Але ви знаєте, що мій дядько має великі оранжерії і є багатим чоловіком. „Тоніно, — каже він, — поки я живу, ти не будеш бідувати, але й потім про тебе подбають“. Отак я з Божою поміччю перетривав зиму.

— Він має дітей, ваш дядько?

— Ні, він ніколи не женився і довгий час був деінде, де зібрав пару добрих піястрів. Тепер він задумує почати рибальство і хоче мене наставити, щоб я пильнував порядок.

— Принести вам ще одну пляшку, дядько може заплатити, — сказала господиня таверни.

— Але тільки одну, бо ви тут маєте таке вогнисте вино, що моя голова вже стала гаряча.

— Воно не йде до голови. Можете пити кілька хочете. Ось іде мій чоловік, з яким мусите пару хвилин посидіти й погугорити.

І справді, вниз зійшов шляхетного вигляду господар таверни з сіткою через плече і в червоній шапці на кучерявій голові. Він возив до міста рибу, яку замовила була ота знатна панія, щоб нею погостити священика з Сорренто. Побачивши молодого шкіпера, він махнув йому приязно рукою на привітання, сів на лавку коло нього і почав розпитувати й розповідати. Саме господиня принесла другу пляшку правдивого Капрі, як на лівому березі захрустів шутер, по якому йшла Лявреля з Анакапрі. Антоніно скочив.

— Я вже мушу йти, — сказав, — ця дівчина з Сорренто, вона приїхала сьогодні рано з отцем Курато і мусить ще на вечір вернутися до своєї хвороті матері.

— Ну, ну, ще далеко до вечора, — сказав господар. Вона хіба матиме час випити склянку вина. А-гей, жінко, принеси-но ще одну склянку.

— Я дякую, я не п'ю, — сказала Лявреля і стала з певній віддалі.

— Налий, жінко, налий. Вона дається просити.

— Лишіть її, — сказав юнак. — Вона має тверду голову, коли чогось не хоче, то не переконає її навіть святий. — Він скоро попросився, побіг униз до барки, відв'язав ливну і став на поготові, чекаючи на дівчину. Ця вклонилася щераз господарям таверни і пішла повільними кроками до барки. Передтим ще оглянулася на всі сторони, наче б чекала, що прийде ще якесь товариство. Але пристань була порожня. Рибакі спали, або поїхали з вудками і сітями на море, декілька жінок сиділо під дверима, дрімаючи або прядучи, а чужинці, які приїхали були вранці, чекали на холоднішу пору дня. Але Лявреля довго не могла оглядатися, бо заки вона отямилася, Антоніно схопив її на руки і поніс як дитину на баржу. Потім скочив, кількома рухами відбив барку від берега і виплив на море.

Лявреля сиділа на переді човна боком до нього, так що він міг бачити її тільки з профілю. Риси її лица були тепер ще строгіші, як звичайно. Її волосся спадало на низьке чоло, ніздрі дрижали упертістю, уста були затиснені.

По якомусь часі мовчазної плавби вона відчула загар від сонця, вийняла хліб з хустини, якою зав'язала голову, і почала їсти, бо від самого ранку ще нічого не їла.

Антоніно не міг довго на це дивитися. Він вийняв з кошика дві помаранчі і сказав:

— Ось маєш щось до хліба, Лявреле. Не думай, що я їх для тебе зберігав. Вони випали рано з кошика, і я тепер знайшов їх, як приніс порожні кошики.

— Ну то їдж собі сам. Мені досить мого хліба.

— Вони відсвіжують у спеку, а ти далеко ходила.

— Ті нагорі дали мені склянку води, яка мене досить відсвіжила.

— Як хочеш, — сказав він і вкинув помаранчі в кошик.

Настала мовчанка. Море було спокійне і гладке як дзеркало. Навіть білі меві, які гніздилися при березі, літали беззвучно на свої лави.

— Ти могла б ці дві помаранчі віддати своїй мамі, — почав знову Антоніно.

— В нас є ще дома, а коли не стане, то я піду й куплю свіжі.

— А все таки візьми для неї і привітай її від мене.

— Вона тебе не знає.

— Ти могла б сказати хто я.

— Я тебе також не знаю.

Це було не вперше, що вона його так трактувала. Рік тому, саме тоді, коли маляр приїхав був до Соррента, одної неділі трапилось, що Антоніно забавлявся разом з іншими хлопцями з тієї місцевости на площі недалеко головної вулиці Бокчія. Там маляр стрінув був уперше Ляврелю, яка несучи на голові дзбанок з водою, переходила непомітно. Неаполітанець, вражений її видом, стояв і дивився за нею, дарма, що він находився на терені гри і міг бодай два кроки поступитися. Неласкава куля, яка вдарила його в кістку, пригадала йому, що тут не місце затоплюватися в думках. Він оглянувся наче б чекав перепрошення. Молодий шкіпер, який саме кинув був кулею, стояв мовчки і вперто посеред своїх приятелів, так що чужинець уважав за вказане відійти і оминати виміни слів. Все таки говорилось про те, що маляр зовсім отверто сватався до Ляврелі. „Я його не знаю, — казала вона неохоче, коли маляр допитувався чи вона відкидає його з приводу отого неввічливого юнака.

І тепер сиділи вони в човні як два найбільші вороги і в обоїх смертельно билося серце. Звичайно добродушне обличчя Антоніно сильно почервоніло. Він вдаряв веслами об хвилі, аж піна бризкала на нього, а його уста дрижали

наче б він говорив погані слова. Вона вдавала, що не помічає того й робила невинну міну, перехилившись через борт і бавлячись рукою в воді. Потім вона скинула хустку з голови, упорядкувала своє волосся, наче б вона була на баржі сама одна. Тільки брови ще стягалися, і вона даремно прикладала свої мокрі долоні до палаючих щік, щоб їх охолодити.

— Я мушу цьому зробити кінець, — спалахнув юнак. — Це мені вже задовго триває. Ти кажеш, що ти мене не знаєш? Ти ще мало надивилася як я переходив попри тебе наче божевільний, а серце моє мало багато тобі сказати?

— Що я мала б з тобою до говорення? — сказала коротко. Я добре бачила, що ти хочеш зі мною нав'язати. Але я не хотіла попасти людям на язика за жадну ціну. Бо вийти за тебе заміж я не хотіла б, ані за тебе, ані за нікого іншого.

— За нікого іншого? Ти довго так не будеш говорити. Що ти відкинула маляра — фі! Ти була тоді ще дитина. Але прийде час, що ти будеш почуватися самотньо і тоді, хоч яка ти божевільна, вийдеш за першого ліпшого.

— Ніхто не знає свого майбутнього. Може бути, що я ще зміню свою думку, але що це тебе обходить?

— Що це мене обходить? — спалахнув він і зірвався з місця аж човен заколисався. — Що це мене обходить? і ти можеш ще таке питати, знаючи що зі мною діється.

— Чи я тобі робила якісь надії? Що я винна тому, що твоя голова божевільна. Яке ти маєш право на мене?

— О, так! — викрикнув він. — Цього ще ніде нема написано, бо жаден адвокат ще не уложив такого права по латині і не припечатав печаткою. Але я знаю, що я стільки маю на тебе права, скільки маю на те, щоб дістатися до неба, бо я зовсім порядний хлопець. Думаєш, що я буду спокійно дивитися як ти з іншим підеш до церкви, а дівчата, переходячи попри мене, здвигатимуть раменами? Маю я собі дозволити на такий глум?

Роби собі що хочеш. Я тебе не боюся, хочби ти скільки погрожував. Зроблю, що схочу.

— Ти довго не будеш так говорити, — сказав і затрявся всім тілом. Я ще є досить мужчина, щоб не дати собі такому впертюхові руйнувати життя. Чи ти знаєш, що ти тут вся в моїй владі і мусиш робити, що я хочу?

Вона легко здригнулася і блиснула на нього очима.

— Можеш мене вбити, як відважишся на це, — сказала повільно.

— В морі є досить місця для нас обоє, — сказав ледве чутним голосом. Я на те не пораджу, але ми мусимо згинути обоє, нараз, і то вже, — крикнув не своїм голосом і захопив її обома руками. Але в ту ж мить вихопив праву руку, бо вона його сильно вкусила.

— Мушу робити, що ти хочеш? — крикнула вона і наглим оборотом відштовхнула його від себе. Побачиш, чи я в твоїй владі! — З тим вона скочила в воду і зникла на хвилину в глибині. За хвилину виринула і, веслуючи старанно руками, поплила в сторону берега. Хлопець стояв у човні і вп'яливі очі в неї, наче б перед його очима відбувалося якесь чудо. Наглий жах спаралізував його змисли. Нараз він опам'ятався, захопив за весла і з усієї сили на яку лише здобувся, поплив за нею. А дно барки стало червоне від спливаючої з руки крові. За хвилину він був уже коло неї, хоч як вона скоро плила.

— На Бога! кликнув він, — ходи до човна. — Я божевільний, Бог знає, що мені затемнило розум. Щось наче блискавка пройшло крізь мій мозок. і я запалився, не знаючи, що роблю й говорю. Ти не мусиш мені простити, але дозволь життя твоє врятувати.

Вона плила далі наче б нічого не чула.

— Ти не зможеш доплисти аж до берега, бо то ще дві милі. Подумай про свою маму. Коли тебе нещастя стріне, вона умре з розпачі.

Вона зміряла одним поглядом віддаль до берега і без слова відповіді повернулася до барки. Довлившись, вхопила руками за борт. Він кинувся їй помагати. Його жакет, що лежав на лавці, зсунувся в воду, коли човен перехилився набік під тягарем дівчини. Вона зручно підскочила, скочила на барку і сіла на своє давнє місце. Коли він побачив її знову в безпеці, вхопив за весла. А вона викрутила свою стікаючу водою спідничину і витиснула воду з кісок. При тому глянула на дно човна і помітила кров. Кинула швидким поглядом на руку, яка тримала весло наче б була зовсім не поранена.

— На маєш! — сказала, подаючи йому хустину. Він потряс головою і повеслував далі. Та вона встала, підійшла до нього і перев'язала хустиною рану. Потім узяла від нього, хоч як він не давав, одне весло, сіла напроти нього, і, не дивлячись йому ввічі, а вдивляючись в червоне від крові весло, сильним рухом посувала човен вперед. Обое були бліді і тихі. Коли наблизилися до берега, зустрічні рибалки, що хотіли закинути свої сіті наніч, поздоровляли Антоніна і дражили Ляврелю, але жадне з них ані не дивилися в їх сторону, ані не відповідали.

Сонце стояло ще досить високо над Прочидою, як вони доплили до пристані. Лявреля обтрусила спідничку, яка вже майже висохла, і вискочила на беріг. Стара жінка з пряжею, та сама, що бачила її вранці, як вона відпливала, стояла знову на даху.

— Що тобі в руку Тоніно? — закликала згори. — О, Боже, Ісусе Христе, барка вся у крові.

— Це нічого, нанашко, — відповів юнак. — Я роздер собі руку на цвях. Завтра буде по всьому.

— Я прикладу тобі зілля. Чекай, я вже йду.

— Ні, не трудіться, нанашко. Сталося і завтра все минеться й забудеться. У мене здорова шкіра, все присохне і зростеться.

— Адіо! — сказала Лявреля і пустилася на стежку, якою мала йти.

— Надобраніч! — кликнув юнак їй навздогін, не дивлячись у її сторону. Він забрав з баржі все приладдя й кошики і пішов сходами згору до своєї хатини.

* * *

Антоніно був сам у своїх двох кімнатах, по яких ходив сюди й туди. Спинившись перед образом Богоматері, довго стояв. Але молитися не міг. Про що він міг просити Її, коли він уже втратив усяку надію. І день сьогодні дуже довжився. А він прагнув темноти, бо був утомлений і втратив багато крові, що тепер давалося сильно в знаки. Відчуваючи сильні болі руки, він сів на стілець і скинув перев'язку. Рана знову почала кривавити, і рука навколо рани сильно опухла. Він старанно обмив рану і довго її охолоджував; на руці видно було виразні сліди зубів Ляврелі. — Вона має рацію, — сказав до себе, — я був дика bestія і не заслуговую нічого кращого. Але хустину відішлю їй завтра Джузеппою. Бо мене вона більше не буде бачити. — Він виполокав старанно хустину і простягнув на сонці, а потім знову перев'язав рану, допомагаючи собі зубами. Опісля ліг на ліжку і закрив очі.

Місячне світло і біль у руці збудили його з півсну. Він устав, щоб успокоїти в воді бючки припливи крові. Нараз почув шерех коло дверей.

— Хто там? — запитав і пішов до дверей. Перед ним стояла в дверях Лявреля. Вона ввійшла, не питаючи. Скинула з голови хустину і поклала на стіл кошк. Потім глибоко зітхнула.

— Ти прийшла по хустину, — сказав до неї, — але ти могла не трудитися, бо я й так був би просив завтра рано Джузеппу, щоб занесла тобі.

— Я не прийшла по хустину, — відповіла поспішно. — Я ходила на гору, щоб принести тобі зілля, яке допомагає проти кривавлення. На маєш, — і всна зняла з кошика накривку.

— Забагато труду, — сказав він без якогось огірчення, — забагато труду. Мені вже й так краще, багато краще. А коли й було б поганіше, то по заслугі. Чого ти тут хочеш у такий час? Якби тебе тут хто стрів! — ти знаєш, як вони плыоткують, хоч вони не знають, що говорять.

— Я тим ані трохи не гризуся, — сказала палко. — Але я хочу побачити рану і приложити зілля, бо лівою ти не даси собі ради.

— Кажу тобі, що це непотрібне.

— То дай подивитися, щоб я могла повірити.

Вона вхопила його руку, яка не могла оборонятись і скинула ганчірки. Побачивши велику опухлину, вона скрикнула: „Єзус Марія!“

— Трошки спухло, — сказав він, — але це пройде за день і ніч.

Вона потрясла головою.

— Ти не зможеш цілий тиждень виїздити на море.

— Я думаю, що вже позавтра. Що це шкодить?

Ляврея принесла миску з водою, перемила ще раз рану і приложила лікувальні листки, що йому відразу злагіднило гарячку, і перев'язала руку полотняною перев'язкою, яку теж принесла з собою.

Коли все було зроблене, він сказав: — Дякую тобі. І слухай. Коли хочеш зробити мені ще одну приємність, то вибач мені, що таке божевілля впало мені сьогодні на голову, і забудь усе, що я сказав і зробив. Я й сам не знаю, як то сталося. Ти ніколи не дала мені до того спонуки. І ти більше від мене нічого не почувеш, що могло б тебе образити.

— Я тобі вибачила, — сказала вона. — Я повинна була тобі представити все інакше і краще і не доводити тебе до нестями своїм дурним способом. А тепер та рана!

— Це була осторога і найвищий час, щоб я знову опанував свої змисли. І як сказано, це нічого не має значити. Не говори про вибачення. Ти мені зробила добре і я дякую тобі за це. А тепер іди спати, а тут... тут маєш свою хустину, яку можеш собі взяти.

Він простягнув їй хустину, але вона стояла нерішено і, здавалося, боролася з собою. Врешті промовила.

— Ти теж утратив свій жакет через мене, а я певна, що там були гроші за продані помаранчі. Це мені прийшло на думку щоплиш по дорозі. Я їх не можу тобі зараз звернути, бо в нас нічого немає, а якби й було, то належало б мамі. Але я маю срібний хрестик, що його маляр лишив на столі, коли був у нас останній раз. Відтоді я на нього і не дивилася, навіть не хочу тримати його в касеті. Коли ти його продаси — а він все таки вартий кілька піястрів, сказала тоді мама — то дістанеш відшкодування, а решту я буду старатися заробити плетінням по ночах, коли мама спить.

— Я не візьму, сказав коротко і відсунув хрестик, який вона витягнула з кишені.

— Ти мусиш взяти, — сказала палко. — Хто знає, як довго ти не будеш могли цією рукою працювати. Ось він лежить отут, і я більше не хочу його й на очі бачити.

— То кинь його в море.

— Але ж це не є ніякий дарунок. Ти маєш на нього право і він тобі належить.

— Право? Я не маю ніякого права на щобудь від тебе. Коли ти мене колись зустрінеш, зроби мені приємність і не дивися на мене, щоб я не думав, що ти пригадуєш мені про те, що я тобі винен. А тепер надобраніч, і хай воно буде останнє

Він вложив хустину і хрестик до кошика і закрив його накривкою. Але коли подивився на неї, злякався. По її щоках спливали великі важкі сльози. Вона не спиняла їх.

— Пресвята Маріє! — скрикнув він, — чи ти хвора? Ти вся дрижиш від ніг до голови.

— Це нічого, — сказала вона. — Я хочу додому! — і звернулася непевно до дверей. Але плач переміг її. Вона сперлася чолом до одвірка і голосно заридала. Та заки він встиг підійти до неї, вона обернулася і кинулася йому на шию.

— Я цього не можу знести, — кричала і пригортала його міцніше до себе, як умираючий хапається життя. — Я не можу слухати, як ти мені гарні слова говориш і кажеш мені відходити від тебе з почуттям вини. Бий мене, проклинай, або, коли це правда, що ти мене любиш, після всього того поганого, що я тобі зробила, то роби зі мною що хочеш. Але не виганяй мене від себе.

Він держав її хвилину безмовно в обіймах.

— Чи я тебе ще люблю? — закликав врешті. О, Мати Божа Найсвятіша! Ти думаєш, що крізь таку маленьку рану вся кров мені з серця виплила? Не відчуваєш, як воно тут у грудях бється, наче б хотіло вирватися звідти до тебе? Якщо ти це лише тому говориш, щоб мене випробувати, або хочеш мені співчувати, то йди собі, я ще й це забуду. І не думай, що ти мені щось зинна, бо ти знаєш, що я терплю за тебе.

— Ні, сказала твердо і подивилася своїми мокрими від сліз очима йому просто в обличчя, — я тебе кохаю, і цього, що я тобі тепер кажу, я довго боялася, тому й ігнорувала тебе. А тепер я хочу бути іншою, бо я вже довше не видержу, щоб не дивитися на тебе, коли ти на вулиці переходиш попри мене. І я хочу тебе поцілувати, — сказала далі, — щоб ти собі міг сказати, коли будеш сумніватися: вона мене поцілувала, а Ляврея цілує тільки того, кого хоче мати за чоловіка.

Вона поцілувала його три рази, потім звільнилася від нього і сказала:

— Добраніч, мій наймиліший. Іди тепер спати і скоро видужуй. Не йди зі мною, бо я нічого не боюся, крім тебе.

З тим вона вискочила з кімнати і зникла в тіні мурів. А він ще довго дивився крізь вікно на море, над яким, як йому здавалося, танцювали всі зорі.

Переклав **Б. Романенчук**